

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 2.

U Zagrebu 1922. god.

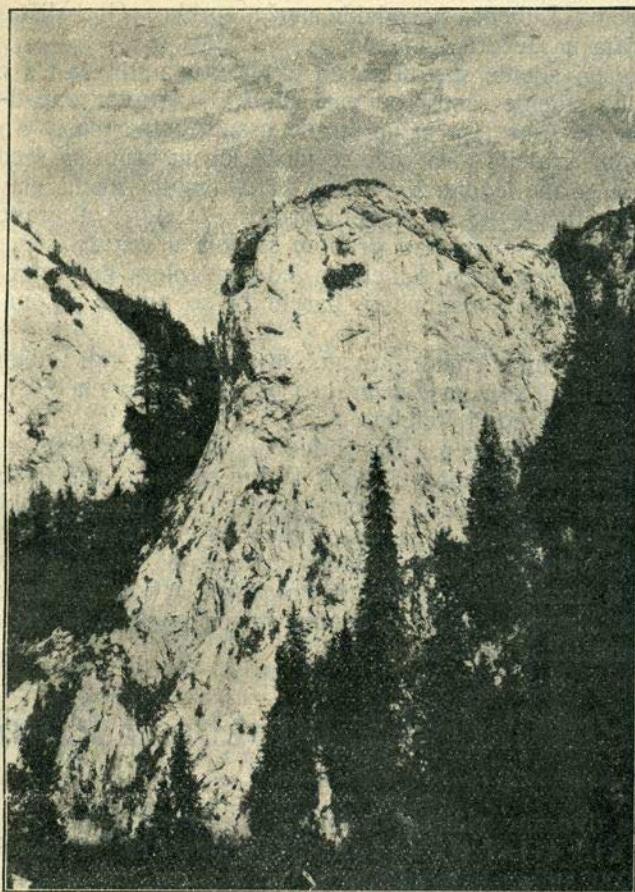
Godište XVIII.

Veliki Kozjak 1620 m.

Dr. I. Krajač.

Jastrebarsko.

Idući sa Jezera prema Lubenskim Vratima otvara se pogled na poprečnu kosu Kozjaka, kojemu dugoljasto tjeme čine visoke okomite gole litice budeći u planinaru želju za usponom. U zapadnom suncu kada su sjene jake, to je ponajlepši vrh Sjev. Vele-

Sl. 1. Veliki Kozjak. Zap. stijena.

Foto: Dr. I. Krajač.

bita. Gledajući od ozdo izgleda vrh poradi svog golog stijenja nepristupačan no tomu nije tako, jer je centralni vrh dapače lako i bez pogibelji pristupačan.

Sam Kozjak spada po svojoj formaciji i položaju u onu grupu Kukova, koja se u južnom pravcu stere istočno od Lubenskih Vrata; ali sačinjava sam za sebe malu kosu,

koja je najjužnija od tih Kukova, što no u svojem gornjem (sjevernom) dijelu nose ime Hajdučki Kukovi. Svojom visinom se ističe znatno nad svojom okolinom, jer se plateau glavnog bila Sjev. Velebita počam od jezera spušta prema jugu dižući se samo kod Lubenskih Vrata, pa je i sam Kozjak opkoljen uvalama od kojih na sjeveru leži Gornji Dolac, a na jugu Vranjikova Draga. Tako strši u vis kao najjužnija istočna kamera kula glavnog bila Sjev. Velebita.

Tko se hoće na nj popeti taj mora noćiti najbolje na Lubenovcu t. j. u velikoj gorskoj uvali sjevero-zapadno od Kozjaka, gdje su ljetni stanovi, a na južnom rubu njenom i vrelo: Lubenska Ruja. Može se noćiti i na Velikom Alanu, visokom planinskom sedlu nad Jablancem, gdje HPD ove godine ustraja svoje sklonište. Tko na Alanu spava taj će ići cestom istočno mimo Mirova, pa će tada od ceste okrenuti lijevo gorskim putem istočno uz uvalu Tudereva do blizu pod sjeverni kraj te uvale, a zatim će ostaviti taj put pa će desnim nogostupom krenuti kroz Vranjkovu Dragu južno pod Kozjak mimo njegovog zapadnog stijenja te će se s južne strane približiti zapadnim stijenama i podno istih lagano se uspinjati dok ih mine i dok mu se otvori središnji vrh, na koji se tada izravno u pravcu prema sjeveru uspinje, a koji je lagan za uspon, jer je na njem zemlja i sitan krš, a nije osobito strm. Tako će se popeti na centralni vrh. Sači može niz centralni vrh ali na sjevernu stranu i opet pod zapadno sitjenje sa sjeverne strane dok uhvati nogostup prema Lubenovcu odakle može preko Grebališta natrag na Alan ili preko Lubenskih Vrata na Jezera i Krasno.

Sam vrh odnosno slijeme sastoji se od dvaju grupa stijena t. j. od zapadnog i istočnog stijenja. Zapadno stijenje sastoji od više glavica u pravcu zapad-istok, koje se ruše okomitim liticama sa sjeverne i sa južne strane u sam doljni masiv Kozjaka a kulminiraju pred svojim zapadnim krajem. Na njih se može ići po hrptu sa središnjeg vrha, a dalo bi se uspeti i sa južne strane jednim žlijebom koji se uvalio među glavice. Središnji vrh je položitiji. Istočno stijenje se sa sjevera proteže takodjer u pravcu istok-zapad, a s južne strane je središnji vrh flankiran grupom stijena u pravcu sjever-jug, koje je stijenje od središnjeg položitijeg vrha odijeljeno jednom golom gudurom. Uspon na taj vrh tražio bi stanovite penjačke sposobnosti, barem bi se mogle u tom terenu dobro upotrebiti.

Pogled sa vrha je lijep i instruktivan. Na sjeveru se vidi Lubenovac sa svim istočnim i zapadnim Kukovima koji ga zatvaraju i ostalim vrhovima Sjev. Velebita, sa istoka lička ravnica, a sa juga: Srednji Velebit.

Kozjak je sam po sebi lijep. Na podnožju osobito sjeverno a i pod južnim stijenjem, kao čilimovi zelene košanice i döci; iz tog pitomog zelenila stijenama bliže diže se mrka tamno-zelena crnogorica u jakom kontrastu sa okomitim bijelim plosnatim stijenama Kozjaka, a povrh svega toga čisto plavo nebo, i sve — unatoč kontrasta — u najljepšoj harmoniji. Uspon za lijepog dana svakomu će ostati u najugodnijoj uspomeni, jer će mu se upiti u dušu: slike istaknutih kontrasta i boja sa uspona što daje samoj planini neku posebnu živost i snagu, te ljepota samog pogleda sa vrha i okomitost njegovog bijelog ispruganog jakog stijena.

Hrvatska Planinarska Izložba u Zagrebu 1922.

Ing. Stjepan Szavits-Nossan.

(Nastavak.)

Zagreb.

U dnu istočne dvorane vidimo, naslonjen o stijenu, jedan od najzanimivijih objekata izložbe: veliki relief Hrvatskog Primorja sa Gorskim Kotarom i Likom u mjerilu 1:25.000, što ga je izradio sada već pokojni inženjer Pfister. Model je vlasništvo šumarskog muzeja u Zagrebu. Relief prikazuje vanrednom jasnoćom i plastičnošću sve terenske konfiguracije pa je od najveće naučne važnosti i to tim više jer su na njemu točno unešene sve slojnice (isohipse). Laik morat će se tekar priučiti na razumijevanje reliefnog modela, no stručnjak će na prvi pogled iz njeg moći crpsti mnogo više nauke nego iz najopsežnije knjige.

Na relifu se krasno razabire sva razvijenost naše hrvatske morske obale, topografije otoka Krka, Prvića i Raba, terenske konfiguracije samog Primorja sa ne-

posrednim zaledem, strmi obronci Velebita, valoviti Gorski kotar, lička visoravan, Velika i Mala Kapela itd. Ovakav je relief najvažniji instrumenat antropogeografije t. j. nauke o geografskom smještenju ljudskih naselja i o kauzalnim faktorima koji su uplivisali na prostorno rasporedenje tih naselja.

Reliefna tehnika, koja se u inozemstvu, napose u Švicarskoj dovinula do visokog stepena savršenosti, zaslužuje i kod nas više pažnje i njege. Reliefni model je najbolje sredstvo za plastični prikaz topografskih i morfoloških oblika zemaljske površine, pa je stoga od najvećeg interesa za planinara.

Malko dalje svraća na se pažnju manji no također veoma pomno izrađen reliefni model Strahinčice i Ivančice, što ga je izradio g. Bartol Pleško, šumarski nadzornik u Krapini. Treći relief predočuje Medvednicu (Zagrebačku goru), a izrađen je prigodom proslave 25-godišnjice opstanka HPD čije je i vlasništvo.

Etnografski muzej u Sarajevu izložio je lijepih i zanimivih predmeta iz Herceg-Bosne. Tako smo među ostalim vidjeli lijepa narodna odijela tamošnjih gorštaka i gorštakinja. Veliki su interes pobudile posebne cipele za snijeg imenom »krplice«, okrugle kao obruč, domaći izum tamošnjeg stanovništva.

Planinarsko Društvo u Sarajevu izložilo je bogatu zbirku fotografiskih snimaka sa bosanskih i hercegovačkih planina, koje su svojom slikovitošću svratile na se pozornost naročito planinarskog podmladka i time sjegurno već sada usadile klicu za po koji zanimiv turistički izlet u kršnu nam Herceg-Bosnu.

Etnografski muzej u Beogradu izložio je fotografije narodnih nošnja iz gorskih krajeva Srbije, a ministarstvo trgovine (udio za promet stranaca) velik broj fotografija iz zanimljivih krajeva Jugoslavije.

Za vrijeme trajanja izložbe stigao je naknadno velik broj povećanih fotografiskih panorama sa znamenitih Dolomita i Julskih Alpa. Te su snimke pravljene iz zrakoplova za vrijeme rata pa su pravo remek-djelo svoje vrsti. Pobudile su stoga pravu senzaciju.

Dva krcata stola i stakleni ormar u desnom ugлу istočne dvorane bile su rezervirane za prikaz naše obilne hrvatske planinarske literature. Tu se osobito ističu mnogobrojna izdanja našeg revnog Hrv. Plan. Društva i to u prvome redu planinarski časopis koji od god. 1898. do 1909. izlazi kao »Hrvatski Planinar« pod uredništvom Drag. Hirca i Vjek. Novotnoga, od god. 1910. do 1913. kao »Planinski Vjesnik« pod uredništvom Jos. Pasarića u velikom ilustrovanim časopisu »Vjenac« a god. 1914. opet zasebno kao »Hrvatski Planinar« sa mnogobrojnim slikama u redakciji g. prof. Josipa Poljaka. Taj je časopis literarno obradivao osim hrvatskih još i slovenske i bosanske planine.

Podpredsjednik HPD Jos. Pasarić izložio je po njemu sastavljen popis naših planinarskih pisaca i njihovih djela. Taj popis obuhvaća razdoblje od osnutka HPD god. 1874. do danas a sadržava 116 pisaca i 620 spisa, pa je tako nada sve važan kulturni dokument našeg planinarstva. Od ilirskih pisaca ušli su u popis: Nemčić (»Putosvitnice« 1845.), I. Kukuljević, Maršić, Seljan, Šloser, Trnski, Veber-Kalčević i Vukotinović, a od pisaca poslije Bachovog apsolutizma do g. 1874. Drag. Jambrečak, Vjek. Klaić, K. Lopatić, dr. Karlović, dr. P. Matković, I. Miškatović, Pavlinović, Pilar, dr. F. Rački, A. Šenoa, I. Torbar. Među starije hrvatske pisce, koji u svojim djelima opisuju prirodne ljepote trebali bi spomenuti osim Zoranića još i Gundulića (»Dubravka« i »Osman«), Palmostića, (»Pavlimir«), Barakovića (»Vila Slovinka«), Pavla Vitezovića sa više izraednom kartom Hrvatske pri kraju 17. vijeka, Andriju Kačića, Reljkovića itd.

Od naših novijih planinarskih pisaca najplodniji je prof. Dragutin Hirc, koji je od god. 1872. do 1912. pješice prošao gotovo cij slavenski jug.

Zanimiv je diagram o društvenom članstvu HPD od god. 1874. do 1921. Broj je članova kod osnutka iznašao oko 250, god. 1900. digao se na 450 pa opet spao na 300, prije rata se povećao do 900, za rata opet spao na 600, a poslije rata rapidno rasao prekoračivši pod kraj god. 1921. već 2600! Zajedno sa svojim podružnicama, koje su u novije doba živo razvijaju, broji društvo oko 3000 članova, pa spada tako među najveća

naša udruženja. Osobito među mlađim naraštajem nailazi ono sve više prijatelja i članova pa pruža najlepše izglede za dalnji razvitak.

Ugleđna naša izdavalačka knjižara St. Kugli izložila je svoja brojna izdanja kartografske, geografske i planinarske struke, a bila je ujedno i jedina knjižara, koja je u pravoj spoznaji važnosti našeg Alpinizma bila zastupana na izložbi. Velikih zasluga oko promicanja našeg planinarstva stekla si je knjižara St. Kugli i prvim izdanjem planinarskih i geografskih djela pokojnog prof. Drag. Hirca, koja čine unikum u našoj planinarskoj literaturi.

Veliku je pozornost pobudilo i krasno ilustrovano djelo o Bosni i Hercegovini izdano od HPD, te veliki Standlov album »Fotografičke slike iz Hrvatske« iz god. 1870. i Krapekov album »Plitvička jezera« iz god. 1892.

Češko planinarstvo bilo je zastupano raznim kartografskim prikazima i diagramima članstva. Transportne poteškoće zapriječile su njihovo sudioništvo u onoj mjeri, kako su oni to prvobitno htjeli.

U srednjoj dvorani pada nam u oči lijepi arrangement dviju planinarskih industrija. Zagrebačka tvrtka Jesensky i Turk izložila je gotovo potpunu skupinu planinarske opreme. Tu smo mogli vidjeti sve planinarske potreštine od potkovanih cipela do snježnih naočala u savremenoj savršenosti. Ta je skupina svratila na se pozornost posjetioca već i obzirom na važnost koja pripada valjanoj turističkoj opremi. No i prijatelje zimskog športa zanimala je ta skupina, jer su tamo mogli naći saonice za rodanje, klize (ski) itd.

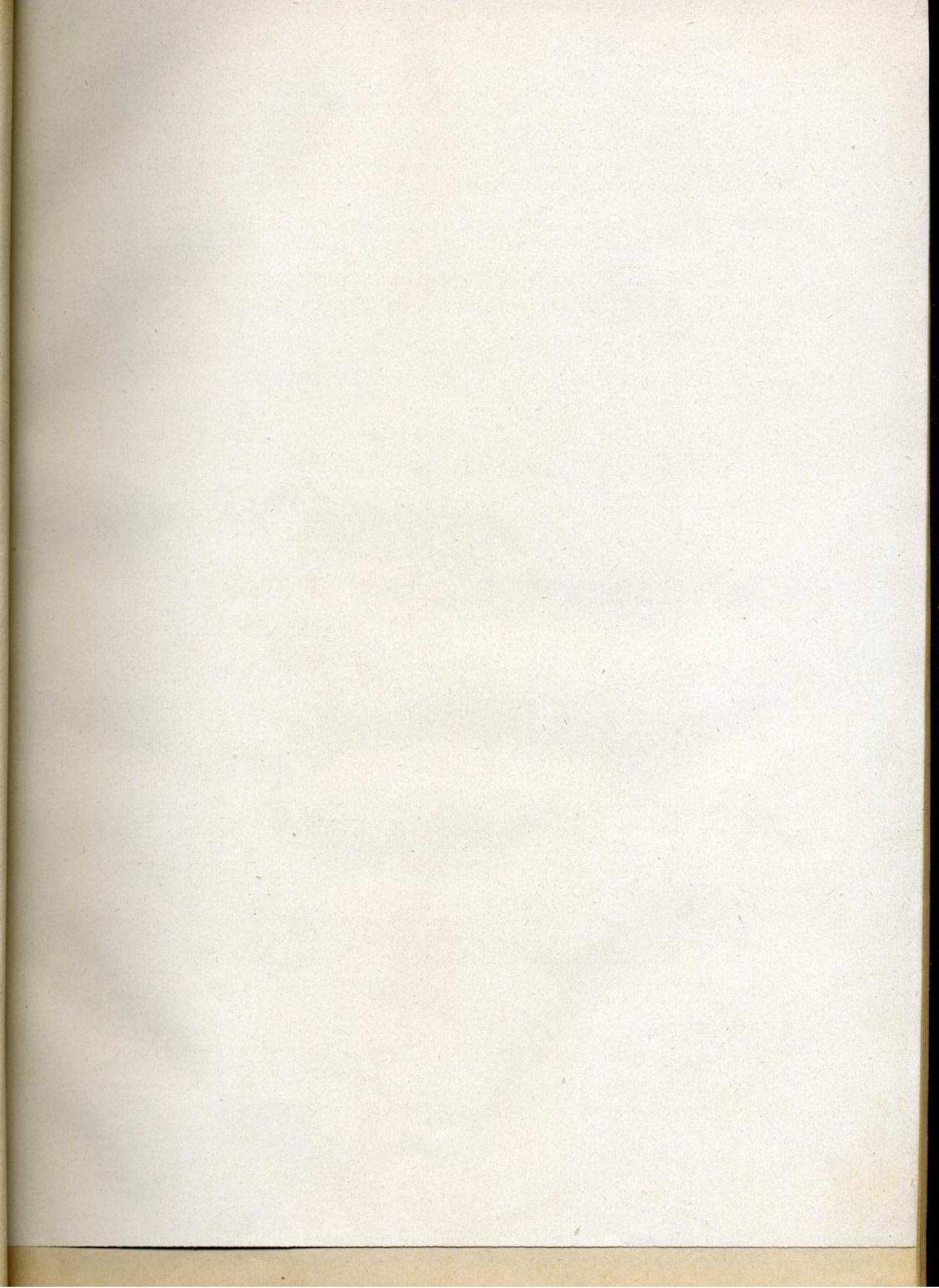
Tvrta »Foto-rekord« izložila je gotovo nepregledno obilje fotografiskih potreština što ih treba planinar kod snimanja i razvijanja fotografija. Tvrta si je dala truda da nam prikaže sve savremene tekovine fotografske tehnike, pa je u svome pot hvatu potpuno uspijela. Svakako je hvalevrijedno, da su ove planinarske industrije obogaatile našu izložbu i time podigle njen značaj i sa praktične strane.

Geološko-mineraloška disciplina bila je zastupana po uzorcima iz hrvatskog krša u dvjema staklenim ormarima te geološkim kartama, koje je predmete izložio zagrebački prirodoslovni muzej. Zbirku je uređio planinar prof. Josip Poljak, kustos geološko-paleontološkog muzeja. Koju ulogu igraju geologija i mineralogija kao važne pomoćne discipline svjesne alpinistike nije nužno tek dokazivati. Geološko ustrojstvo kojeg kraja imade bitan upliv na morfologiju njegove površine, pa stoga svraca na se pozornost svjesnog planinara u najvećoj mjeri. Stoga bi planinarska izložba bez geološko-mineraloškog dijela bila nepotpuna.

U srednjoj dvorani izložio je nadalje planinar i inženjer Stj. Szauits-Nossan brojne fotografičke reprodukcije, panorame i topografske karte iz Švajcarske, što ih je sakupio kod svojih uspona u švajcarskim Alpama u godinama 1913. do 1917. Tako su i velebitne centralne Alpe bile zastupane na našoj izložbi. Tko je pozorno promatrao te slike mogao je zamjetiti one karakteristične oblike koji su značajni za centralno alipnsku skupinu. Zaledeni Mont Blanc (4810 m) najviši vrhunac Alpa, gordi Matterhorn (4482 m), krásni Jungfrau (4166 m) s pravom su oduševili strastvenog alpinistu. No pošto je švajcarska valuta uslijed svoje doista vrtoglave visine nepristupačna i najvieštijem alpinisti, to se moramo za dugo vremena jošte odreći uspona na centralno alpinske gorostase!

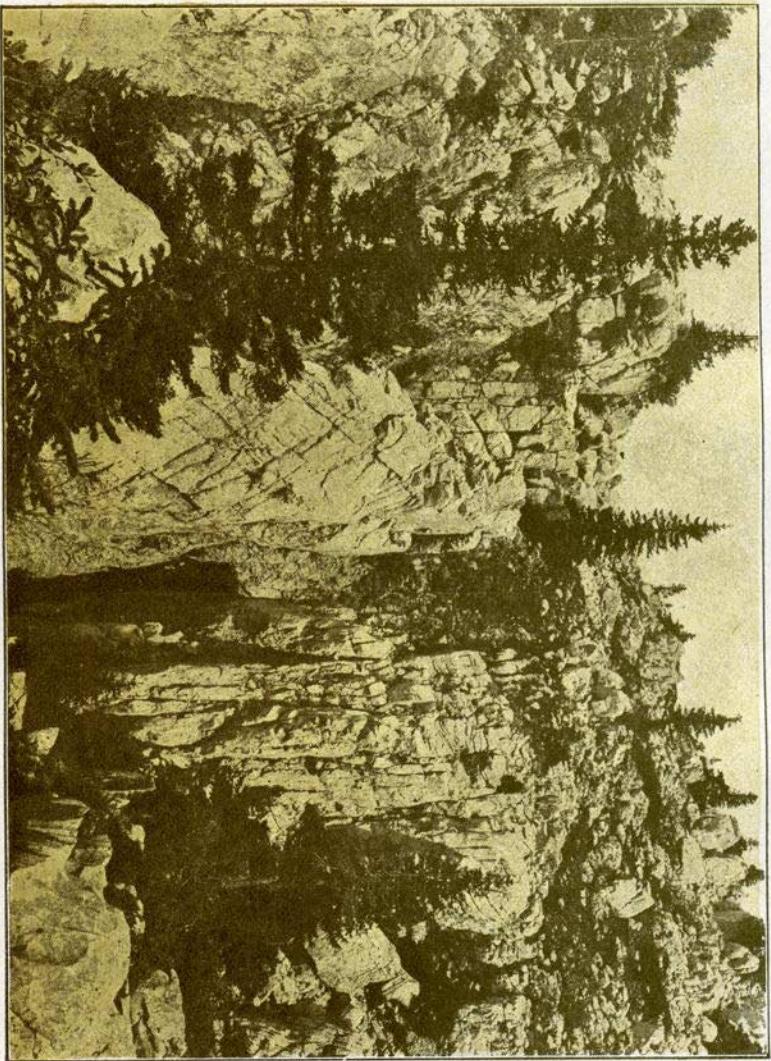
Desna dvorana čini utisak fotografskog ateliera. Tu je izloženo nebrojeno fotografija s naših planina, snimljenih po našim planinarama. Pretežni dio fotografija izložili su slijedeći planinari: gg. Vjekoslav Cvetišić, dr. Ivan Krajac, Dragutin Paulić i Josip Poljak. Većina fotografija su umjetnički tako dotjerane, da su prava remek-djela, pa ne znaš kojoj slici da se više diviš!

Na desnoj stijeni i na velikom stolu u sredini dvorane izložene su fotografije sa Sljeme na, Plješivice, Oštrea, Gorskog kotara, Risnjaka, Velebita itd. Velikom vještinom izabrane pozicije pojedinih snimaka kao i savršena tehnička izradba dokazom su, kako među našim planinarama imade pravih fotografskih umjetnika. To je tim radošnija pojava jer su dobro i ukusno izradene fotografije planinskih ljepota najbolje sredstvo za propagandu i popularizaciju planinarstva. Ujedno su i fotografische snimke najlepše uspmene na turističke izlete.

MALI RAJINAC. SJEVERNO STIJENJE.

FOTO: J. POLJAK.

Iz obilia izloženih fotografija hoću samo da spomenem Cvjetišćeve snimke sa južnog Velebita i Triglava, Krajačeve sa sjevernog Velebita, Senjskog Bila, Risnjaka i Triglava, a Paulićeve sa Kleka, Sliemena, Plješivice i Boke Kotorske, te sjajne njegove slike sa Karavanka, Savinjskih i Julskih Alpa i konačno Poljakove iz Gorskog kotara, Plitvičkih jezera, Velebita itd.

»Slovensko planinsko društvo« u Ljubljani bilo je također zastupano krasnim fotografijama sa Julskih i Savinjskih planina, od kojih je većina snimljena od poznatog alpinskog fotografa pok. Brinška. Slovenski slikar Hodnik izložio je osim nekih manjih slikarskih radnja iz slovenskih Alpa još i veliku prekrasno izvedenu panoramu Triglava, koja je učinila jak dojam na svakog posjetnika. Koželjeve slike, i ako u drugom stilu nego Hodnikove, polučile su također velik uspjeh i bile su doskora rasprodane.

U dnu dvorane bila je izložena planinska flora i fauna, koja je svojim šarenilom i zanimivošću zadivine mnogog posjetnika. Planinsko bilje izložio je u četiri velika okvira botanički zavod zagrebačkog sveučilišta, a sakupili su ga na svojim znanstvenim ekskurzijama naši botanici: prof. dr. Vale Vučk, dr. Karlo Bošnjak, dr. Pevalek dr. Ivan Horvat i Maksim Mandl. Rijetke te biline, prve predstraže bilinskog carstva sa visočina Velebita, bosansko-hercegovačkih planina i Savinjskih Alpa u svojoj dražesti i krasoti tiho slave stvaralačku moć majčice prirode i svojom blagom umiljatošću razveseljuju oko i srce svakog planinara.

Planinsku faunu izložio je pod nadzorom svog ravnatelja i sveučilišnog profesora dr. Augusta Langhoffera zoološki muzej zagrebački. Od sisavaca bili su zastupani: medvjed, vuk, divokozra, bijeli srnjak, lisica, divlja mačka, šakal, puhi zrdav i vjeverica od pitca: orao, sokol, tetrijeb, djeleto i žuna, pa zmije otrovnice i netrovnice. Životinje preparirao je velikom vještinom preparator Allinger.

Time smo svršili opis samе izložbe.

Za vrijeme trajanja izložbe održane su u njoj, u svrhu popularizacije planinarstva, sljedeća javna predavanja: 26. siječnja dr. I. Krajač: »O alpinizmu«, 26. siječnja potpredsjednik HPD prof. Jos. Pasarić: »O planinarstvu kao vrelu gospodarske privrede i elementu narodne obrane«, 29. siječnja prof. dr. B. Cvjetković: »O planinarstvu i geografiji«, 2. veljače dr. I. Horvat: »O flori naših planina«, 4. veljače odbornik HPD Br. Gušić: »Zašto idemo u planine« i 5. veljače prof. dr. A. Langhoffer: »O planinskoj fauni«.

Sama izložba kao i predavanja bili su dobro posjećeni sa strane općinstva, a brojni posjetnici upisali su se pod dojmom izložbe u »Hrv. Planinarsko Društvo«. Za vrijeme trajanja izložbe vršili su u njoj odbornici HPD izmjene nadzornu službu i bili su posjetnicima u informativne svrhe vazda pri ruci.

Naša javna štampa, koli dnevnički toliko i literarni časopisi ne samo u Zagrebu već u cijeloj zemlji posvetila je osobitu pažnju izložbi donoseći o njoj više manje iscrpive prikaze izrazivši se najpolhvalnije o njenom uspjehu. Tako je o znamenovanju izložbe saznala putem štampe i najšira javnost. Od mnogih novinskih članaka hoću samo da zabilježim neke najvažnije: »Jutarnji List« (26. I.), »Agramer Tagblatt« (2. II.), »Večer« (3. II.), »Hrvat« (3. II.), »Obzor« (15. 2.), »Dom i Svet« (15. II.), »Zabavnik« (siječanj) i mnogi drugi.

Da završimo! Hrvatska Planinarska izložba je kamen medaš, koji otvara novo doba u našem planinarstvu a pravo njenog znamenovanje moći će ocijeniti tek buduće generacije. Prvi plodovi izložbe vide se već sada, a to je u prvoj redu glasilo »Hrvatski Planinar«, koje treba da bude vjerno ogledalo našeg planinarskog života, i čiji smo prvi broj nedavno poslali u javnost. Time smo ispunili osjetljivu prazninu u našoj savremenoj športskoj literaturi i nastavili naša planinarsko-literarna pregnuća tamo, gdje ih je tragično ljeto 1914. naglo prekinulo.

Mnoštvo izloženog materijala potaklo je ideju osnutka alpinskog muzeja u Zagrebu, gdje bi se poliranili i sačuvali predmeti koji su od zamašaja za razvitak našeg planinarstva, sadašnjoj planinarskoj generaciji na čast, a budućoj na pouku. Da bi takav muzej bio važna kulturna tekovina o tome smo svi osvjeđeni, pa nam neka bude dužnošću da zajedničkim silama poradimo oko njegovog osnutka!

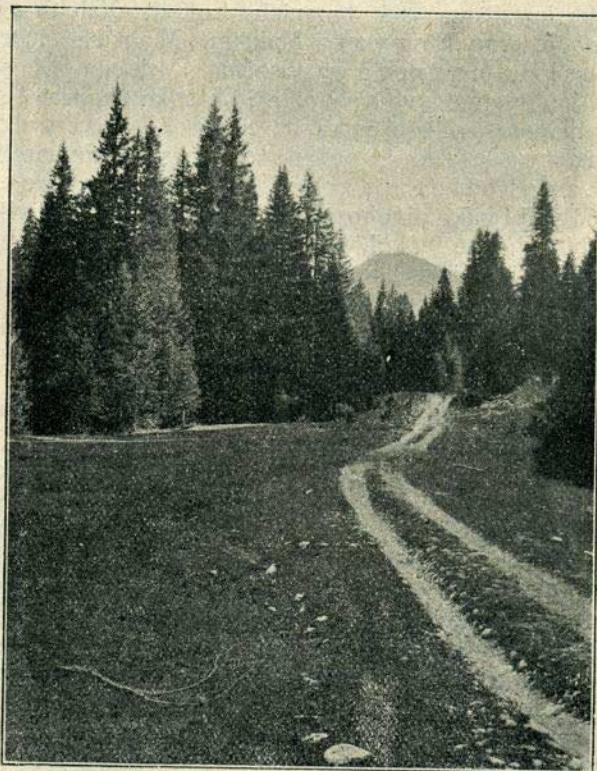
Bude li impuls, koji je proizašao iz naše planinarske izložbe pospješio osnutak alpinskog muzeja kao što je evo već uskrisio hrvatsko planinarsko glasilo »Hrvatski Planinar«, tad će uspomena na »Hrv. Planinarsku Izložbu iz god. 1922. još dugo svijetliti u analima naše alpinistike!

Štirovača.

J. Poljak.

Zagreb.

Siguran sam, da je već mnogi planinar čuo za Štirovaču, a ima i takovih, koji su imali sreće, da se naužiju tog lijepog prirodnog parka. Zadaća mi je, da u ovo par redaka upoznam one planinare sa Štirovačom, kojima je nepoznata, koliko mi pak ne dostaje vještini prikazivanja, prikazati ču dio Štirovače u dvije lijepe slike, da tako upotpunim ljepotu Štirovače, a planinare oduševim, da ju pohode i da se naužiju prekrasne prirode i zdravog visokogorskog zraka.

Sl. 2. Crni padjež sa Šatorinom.

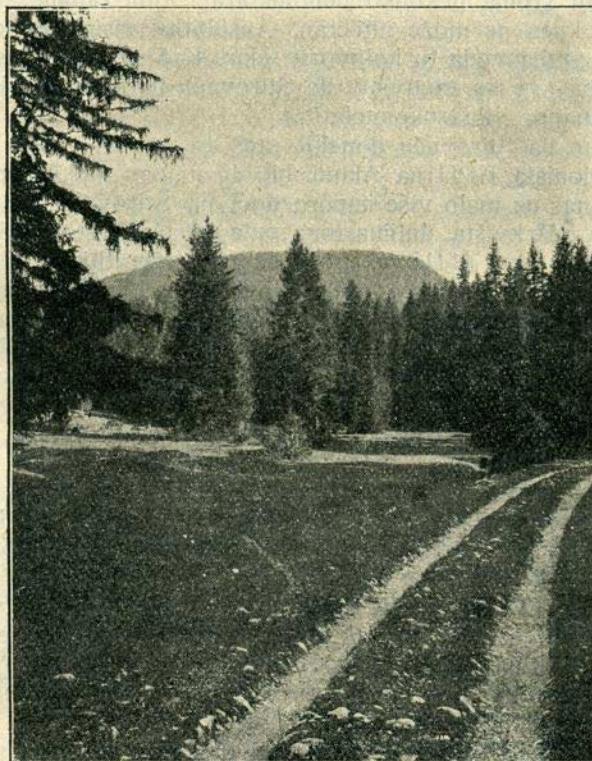
Foto: J. Poljak.

Na cestovnom potezu Jablanac — Gornji Kosinj dakle na granici između sjevernog i srednjeg Velebita, južno križanja cesta na Mrkovištu (1276 m) spuštamo se strmo koja četvrt sata i dolazimo na visoku ravan Štirovaču absolutne visine 1102 m. U duljinu od 10 km proteže se od sjevera prema jugu pravo krško polje ili obzirom na geografsku razdoblju — uzdužna dolina, koja je sa sviju strana okružena visokim poput snijega bijelim glavicama. Bjeloča tih glavica ne potječe od snijega nego od vapnenaca, čija se površina uslijed izjedanja i rastvaranja raznih meteornih voda troši i prevlači bijelom strošenom korom, koja daje tim vrhovima zaseban izgled. Sa sjevera se uzdiže rastrgani Veliki Kozjak (1620 m), Crni vrh (1559) i Veliki Golić (1552 m) na kojega se prema istoku nadovezuje Zalinac (1449) i Pašinac (1468 m). Od ovoga se prema jugu vežu vrhunci gorskog sklopa Laktin vrh (1504 m), koji se preko Lisca (1450 m) veže na zapadnoj strani s najljepšom planinom onoga kraja Šatorinom (1624 m),

na koju se dalje prema sjeveru veže Padeški Golić (1554 m), koji sa Medvedovim brdom (1544 m) zatvara lanac vrhunaca, koji okružuju Štirovaču.

Rekli smo, da je Štirovača lijepo krško polje, koje je izgrađeno od vapnenaca bijelih kao snijeg, a na oba kraja dakle iza pilane i kod Sundera dolaze razno bojadisani škriljevci i pješčenjaci, koji su razlogom, da ovi dijelovi Štirovače obiluju vodom. Svi okolišni brijegevi, koji okružuju Štirovaču sastavljeni su od raspucanih i raskidanih što debelo što tanko slojenih vapnenaca. Štirovača je obrasla crnogoricom, koja diljem cijelog polja nastupa čas kao komadi lijepe šume, čas u skupinama od nekoliko desetaka omorika. Ove skupine rasijane po ogromnom kompleksu cvjetnih livada pričinjavaju nam se kao kakav umjetni perivoj sa nepreglednim gredicama poljskog cvijeća i skupina omorika. Slikovitost ovoga kraja tako je savrešna i umjetnički dotjerana, da posjetioc, koji prvi put šeće Štirovačom ostaje zapanjen od obilja prirodne krasote i umjetničke savršenosti.

Okolišni dijelovi Štirovače obrasli su što crnogoricom što opet bijelogoricom, koja

Sl. 3. Crni Padež sa Manitim vrhom. Foto : J. Poljak.

potpuno harmonira sa cijelim onim krajem. Najljepši dio Štirovače nalazi se u sredini doline, gdje se čovjeku pričinjava kao da se ne nalazi u visini od 1100 m nad morem u sredini divljeg i rastrganog Velebita, nego u kakvom perivoju koje gospoštije našeg pitomog Zagorja. Taj dio Štirovače zove se Crni Padež, čiju sliku je donio »Hrvatski Planinar« već g. 1914. u br. 1. I naše dvije slike uzete su iz toga dijela Štirovače, koji obiluje lijepim i slikovitim partijama, od kojih se osobito ističu neke partie sa ceste s pogledom na tamnu Šatorinu (sl. 2), pak partie uzete između košanica s pozadinom Manita brda (1376 m, sl. 3). Od ove točke Štirovače vijuga se put prema jugu prolazeći čas preko košanica punih cvijeća i grupa jela i omorika iza kojih proviruje po koji pastirski stan, čas opet kroz gustu i prekrasnu crnogoričinu šumu, obilazeći cijeli niz dubokih ponikava, tih vjernih pratioca našega krša. Tako šetajući lagano se uspinjemo prema konačnom dijelu Štirovače Sunderima (1196 m), gdje opet nalazimo obilno vode, koja teče prema Lokvi i tamo se na podnožju Pašinca lagano podzemno gubi. Potočić, koji postaje u gornjem di-

jelu Štirovače iz nekoliko vrela gubi se već nakon nekoliko desetaka metara u vapnen-cima i protječe kroz špilju, koja se proteže u dužinu od gotovo 2.5 km. Kako smo spome-nuli nalazi se na Štirovači uz guse i lijepe šume čitav kompleks košanica ili livada. Stanovnika stalnih nalazimo na Štirovači u njenom gornjem dijelu, gdje se nalazi pilana društva »Velebit«, gostiona istog društva, i šumarska kuća državne šumarije gornjo kosinjske. U ostalom dijelu Štirovače, ponajviše oko Crnog Padeža ima nekoliko stanova, u kojima Kosinjani i Pazarištani stanuju za vrijeme kositbe, a od kako radi pilana, stanuju neki već od proljeća do kasne jeseni, vozeći na svojim niskim volovima zvanim bušacima, drva na pilanu. Kako je Štirovača u absolutnoj visini od 1120 m to su i klimatske prilike tamo dosta oštре. Tako ljeti za najjače vrućine, na Štirovači je najugodnije, poslije po-dne oko 5 sati tako zahladiti, da se bez ogrtača ne može biti. Za kišovitih ljetnih dana pod-naša se posve lako toplo odijelo i ogrtač. Zna se više puta dogoditi za kišovitije godine, da snijeg pane i u mjesecu srpnju i kolovozu. Tako je g. 1912. kad sam bio na Štirovači zapao snijeg sredinom srpnja nekoliko centimetara. Zimi zapane snijeg nekoliko metara debeo, tako da se iz kuća ne može niti van. Absolutna visina Štirovače, oštrina zraka, ljepota kraja i hladna pitka voda (u kolovozu oko 4–5° C), prekrasne šetnje i izleti, a danas i dobra opskrba sve su to uvjeti, da Štirovaču bolje posjećuju planinari no dosele, jer će im se trud i napor stostrukonaplatiti.

Danas je pristup na Štirovaču donekle otešan, poradi velikih razmaka od najbližih sela, nu uredbom skloništa HPD na Alanu, biti će mnogo olakšan put do Štirovače. Sa tri strane može se danas uz malo više napora doći na Štirovaču. S primorske strane iz Jablanca preko Alana i Mrkvišta, duljina toga puta iznaša cestom 35.4 km, nu prvih 22.5 km t. j. od Jablanca do Alana (1412 m) može se put prikratiti priječacem. Ovaj priječac malo je naporan, a vodi od Jablanca preko Njivica iznad Jablanca na zaselak Baričevići, a odavle preko Bilenskih podova pak Lammice i Pekinice kroz Bukovu dragu na Alan. Us-pom ovaj traje 3 sata, na Alanu se može lijepo odmoriti, a onda se još lako po dobroj cesti prevali put od 12.9 km do Štirovače. Cijeli dakle put iz Jablanca do Štirovače može dobar planinar da prevali za 5½ sata. Kada bude uređeno sklonište HPD na Alanu moći će se gore prenoći, pak istom drugi dan nastaviti put do Štirovače. Druga dva puta vode s kopnene odnosno s ličke strane. Jedan od želji postaje Studenci preko Gornjeg Kosinjskog, Bakovca, Bovana i Mrkvišta u duljini od 38.5 km, dok drugi vodi od sela Samardžije lijepom cestom kroz divlje krajeve Apatišana, Begovače na Mrkvište i odavle na Štirovaču. Duljina toga puta od Samardžije do Štirovače iznaša 26.9 km.

Od mnogih izleta koji nam se sa Štirovače pružaju svakako je najlepši onaj na divlji i rastrganih stijena Veliki Kozjak (1620 m), pak na dostojanstvenu i florom bogatu Šatorinu (1624). Za izlet na Vel. Kozjak treba svakako vodić, jer je put vrlo teško pogoditi između rastrganih stijena njegove trupine, dok na Šatorinu može se uputiti i sam planinar, nu ja bi ipak svakomu preporučio, da si uzme vodiča, da ne hoda badava po gu-stoj bukovoj šumi dok ne izide na košanice.

Svakako trebalo bi sa Štirovače markirati ova dva puta, da planinari ne budu vezani na vodiće, nego da se u slobodnoj prirodi mogu slobodno kretati.

Planine.

Dr. Božo Cvjetković.

Zagreb.

III. Obožavanje planina.

Sva je priroda jedinstvena ljepota za onoga, koji živi u svijetu duševne istine. Svi smo robovi ljepote i ovoj nije moguće umaći. Sve, što je lijepo, nameće se čovjeku ne-odoljivo i sili ga, da to ljubi. Ako je ta ljepota i trajna, onda ljubav naprama njoj pre-lazi u obožavanje. Ovo je baš slučaj kod prirode, koja je trajno lijepa i trajno obožava-vana. I mi još obožavamo prirodu, kaže Réclus, i to mnogo više nego što se to obično misli. Ta ja sâm, nastavlja isti pisac, koliko li sam putu htio i nehotice, da nazovem božanskim veličanstvene planinske vrhove, što se uzdižu kao prijestolje dolinama i ravnicama. Onaj, koji ne samo promatra prirodu, nego je i gleda t. j. svojim obilnim i snažnim osjećajima dospijeva od vanjskih oblika do unutrašnjih istina i tako spoznaje značaj stvari, upoznaje,

da je sva priroda jedan jedinstveni hram; u tomu hramu sačinjavaju veličanstvene žrtvenike divotne planine, kako je to video geograf Réclus ili umjetnik Rodin. Tu je misao izrekao i naš genijalni Mažuranić u »Čengić-agi«: »Crkva mu je divno podnebesje, oltar časni brdo i dolina.« U hramu vječno lijepe prirode planine pobuduju u čovjeku tragičnu radost čudenja; on prema njima podiže svoj oduševljeni pogled, jer je u njima vidio utjelovljene težnje viših sila u usponu do najvećih visina, gdje um caruje i gdje je pravo mjesto svakome čovjeku. »Povrh moje glave, kaže Réclus, prekine se oblak vode i snijega, te se pokaza veselo plavo nebo; a u tom nebeskom plavetilu, tamo gore, pojavlji se čelo planine. Njena sniježna polja, izvezena izbočenim stijenama, kao kakvim divnim arabeskama, blistala su srebrnim sjajem, a sunčeva ih svjetlost okruživala zlatnim okvirom. Ivice planinskog vrha bijahu jasne i ocrthane kao na kakvom svijetlom kipu, kad se ukaže iz zasienska. Cijela ova visoka piramida davaše izgled, kao da je sasvim izdvojena od zemlje. Snažna i mirna, bez pokreta, činjaše se kao da dopire u nebo, kao da pripada drugom svijetu... U ovoj mi se pojavlji činilo, da vidim nešto, što je više nego prosto mjesto blaženstva, više nego i Olimp, poznato boravište besmrtnika.«

To shvaćanje promatranja planina zapaženo je kod svih naroda od početka povjesnih vremena. Kao prostodušna djeca, kaže prije citirani pisac, oni su u njima gledali božanstva ili bar njihova prijestolja, kako čas proviruju, a čas se skrivaju iza nestalnih zavjesa oblakâ. Gotovo svi oni dovode u svezu sa planinama i samo postanje svoje rase. O njih oni vezivaju svoje tradicije i svoje bajke; kroz njih su posmatrali u budućnosti ostvarenje svojih želja i svojih snova. I napokon sa njih je uvijek silazio i spasiteli, andeo slave ili slobode. Tolika je bila uloga visokih planina u životu narodâ, da je povijest obožavanja planina gotovo ujedno i povjesnica čovječanstva! Na putu, kojim su narodi išli, planine su bile kao veliki biljezi i velika daništa.« Još više, planine su s njima selile i vodile ih do nove postojbine; one bi se i smjestile ondje, gdje je bilo od viših ciljeva određeno mjesto boravišta dotičnome narodu.

Obožavanje planina kod Kitajaca. Najstarije historijom posvećene planine nalaze se u Kitaju. Kitajski narod »svjetne republike sredine« došao je između prvih do svijesti o samom sebi, a također u historiji već od najstarijih vremena nije nikada prekinuo kontinuitet pisane povjesnice.

Najstarija kitajska vjera temelji se na obožavanju praotaca. Ljudi i duhovi nijesu nikada razdijeljeni. Još više, cijela je priroda puna duhova, a ovi su posrednici između neba i zemlje. Njihov je stan na svetim kitajskim planinama. Ovih je pet na broju. Među njima najsvetiјa je izolirana planina na jugu ušća rijeke Hoang-ho, a zove se svijetli Taj-čan. Ova vilovita planina diže svoje vrhunce do visine od 1545 m i nadvisuje sve ostale na poluotoku Čan-tungu. Na toj svetoj planini imaju svoje hramove bogovi, duhovi, nebo, veliki medvjed, polarna zvijezda, oblaci i druge svemirske, dotično atmosferske pojave. Tu je bogovima najugodnije boravište; tu se baš i kuje sudska ljudi i zemlje. Deset hiljada duhova, koji oblijeću zemljom »sredine«, zaustavljaju se u svome letu na vrhuncima Taj-čana; odатle se nasladju tijeku Hoang-ho-a, vrlo nemirne rijeke, koja je slika i prilika vrlo nemirne ljudske sreće. Hoang-ho i zasluzuje, da mu se i sami bogovi dive, jer snabdijeva svojom vodom više ljudi no što je klasja na polju. Duhovi se također dive veličini kitajske države i silnim gradovima, što se nižu unaokolo Taj-čana. Prirodno je, da je želio stići do njegova vrhunca car Čung i vjerski reformator Khung-fut-se (Confucius). Ali sreća ne posluži Konfuciju, da se dovine svetoga vrhunca. Sveta kitajska predaja i danas kaže mjesto, odakle se je morao vrnuti natrag veliki filozof. Uostalom kaže ista tradicija, da je »zasluga« Taj-čana koliko i zasluga neba. On je gospodar ovoga svijeta; on sakuplja oblake i šalje kišu; on odlučuje o radanju i smrti, o nesreći i sreći, o slavi i sramoti. Od svih vrhova, što se u nebo uzdižu, njega treba najprije polohoditi.« Ovoj zapovijedi pravovjerni Kitajci najrevnije i odgovaraju, pa planinare u gomilama do vrhunca Taj-čana. Ovo putovanje nije uostalom ni tegotno, jer je put do vrhunca planine popločen i ima stupe urezane u stjeni. Tek na Taj-čanovu vrhuncu, na pogledu bogate ravnice kitajske i velike domaje Konfucijeve, pa na pogledu kao kristal vedra neba, prestaje borba dvaju priroda u čovjeku, koje se obuđuju, a postepeno rastući uzajamno se nadoknadju.

Obožavanje planina kod Indijaca. Manuova knjiga traži od već ostarjelih brahmanaca, da se podvrgnu najgroznijemu trapljenju svojega tijela; treba da sami sebi zadaju najvećih muka. Kad ovi flagelanti napokon obole, moraju se dati na put prema sjeverozapadu u smjeru naprama »svetoj planini« Meru. Njihovo će tijelo na tome putu klonuti, ali će im se duša osloboditi tjelesnih okova, pa se utopiti u velikome i neiscrpivome moru svjetskog duha.

Rečenu »svetu planinu« Meru, cilj svih brahmanaca za postignuće blaženstva, opjevaše indijske epopeje u najvećem stilu, a predanja usadiše o njoj narodu najdublje štovanje. Takova jedna pjesnička slika crta nam sav naš planet kao veliki zvjezdanov cvijet. Niegovo su lišće oceanski poluotoci, a prašnici i plodnici, to su planina Meru u svoj svojoj raznovrsnoj pojavi. Meru je, prema tome, majka svega života na zemlji; na njemu treba potražiti koljevku čovječanstva. Meru je tradicijoni eden Indijaca.

Indijska predaja kaže, da planina Meru leži negdje tamo na sjeverozapadu Himalaje, gdje su stanovali praoци Indijaca prije iseljenja u Pendžab. Epet Mahâbhârata kaže, da je Meru visoka i lijepa planina. Ona leži u sredini zemlje, pa joj odatle i ime: Meru t. j. sredina zemljine površine, koja je razdjeljena u sedam pojasa. Sa najvećeg vrhunca ove prekrasne planine baca sunce na snopove svoje zrake u najudaljenije krajeve svemira. Meru je obučen u zlatnu haljinu, pa je stanom Dêvâsâ i drugih genija, koji pjevaju hvalospjeve »božanstvenoj visi«. Merueve obronke kiti bilje nebeskoga korijena, a veličinu njegova vrhunca ne može smrtnik ni da približno spozna. Planina je iskićena srebrnim potocima, u kojima raste prekrasno drveće, na kojima ptice pjevice izvode rajske melodije. Svetе knjige Purânas sve to popunjaju i vele, da se na planini Meru nalaze četiri velika jezera puna mlijeka- maslaca, sira i sladornih sokova. I četiri velike rijeke imaju izvore na ovoj planini i teku na četiri strane svijeta. To su: Ganga, koja teče iz kravljе gubice, Sita, koja izvire iz slonove glave, Bhadra, koja izvire iz tigrove dotično lavlje glave i Khakšu, koja ima svoje početke u konjskoj glavi. Ove rijeke kao i potoci, što imaju izvore na Meru, pa ledenjaci, što se na njemu bljeskaju, silaze sve niže, jer su živa bića; to su najveći bogovi i boginje. Svi ovi tjeraju put Hindostana svoje bogate nanose, da bude smrnicima što plodnija zemlja i što lakši ulaz na Meru, pa time i dodir s najvećim božanstvima, što sjede po vrhuncima svete planine ili povrh oblaka u sijaju nebesa.

Sudeći po starim indijskim pjesmama, stanovnici Pendžaba, Hindustana i t. d. slavili su najvećim ushitom i velikim osjećajem pobožnosti ne samo sjeverozapadni dio Himalaje, nego i sav sklop ovih »najviših planinskih veriga na svjetu«. Oni vidješe u Himalaji »osamdeset i četiri hiljade zlatnih planina«. Svaka planina ima posebno obilježje, bilo da je bog, božica, majka kopna, ljudi i t. d. U indijskom Olimpu svaka ima osobit nakit snježni, osobit ures na grudima sačinjen od ledenih potoka, osobitu krunu od ledenjaka i prijestolje od kristala i dijamantata. Smrtnikovo oko ne smije da vidi prijestolja himalajskih bogova i božica, punih snage, sokova i veličanstva. Stoga su himalajska prijestolja obavijena svetim velom, satkanim iz niti purpurnih i zlatnih oblaka. Na najvećemu od tih prijestolja sjedi Najveći, Jedini i Nevidljivi. Iz same sebe postavi on klice svemu životu, stvori Veliku Vodu i odredi joj granice uzvisivši nadoblačne planine. Kad je na taj način potaknuto kretanje svjetskog straha, Nevidljivi, Najveći i Jedini povuče se iz aktivne djelatnosti; ovu prihvatiše drugi veliki ali njemu podređeni bogovi i božice. Tako iz jaja, koje Jedini, Najveći i Nevidljivi postavi u prvu Veliku Vodu, izade vječna sila, koja dalje stvara; to je praočac svih duhova — Brahman. On je u misli dalje razdijelio rečeno jaje i uredio sav svemir davši organj i »neprolazno prebivalište voda«. Iz njega izlazi bog Siva, koji stoluje na himalajskim prijestoljima; njegova je moć, da ruši i stvara. Tamo je i boginja Šama, Gauri; ona smišlja i rada. Od nje proizlaze ljudi, životinje, rijeke i biljke. Khomo-Lungmi (Mount Everest), najveći vrhunac u Himalaji, zajedno sa Čamalarijem obožavani su kao velika božica združena s velikim bogom.

Indjici obožavaju i manje kose gorske; i njima pridjevaju sve atribute kao i visokim himalajskim vrhuncima. Tako se obožavaju planine Aravali, Vhindia, Satpura,

Gavalgar, Nilgiri i t. d., te planine i uzvisine, što ih ima otok Ceylon, dotično Lankadiva urođenika ili Singhala, Tamraparni sanskrita. Ovaj »blistavi« otok prikazuju priče kao nekadašnji raj zemaljski. Vele, da je prvo sretno prebivaliště ljudi bilo smješteno na Adamovu vrhu, u visini od 2260 m. Tu je Adam i ostavio svoje tragove. Tako kad je bio izagnan iz raja, u bijegu je tako udario nogom o hridinu, da je u njoj i ostao otisak njegove gorostasne noge. Tamo, gdje se Ceylon najvećma približuje kopnu, protežu se grebeni i plitko more. Tuda je, kaže se, prošao Adam, pa se sve to nazivlje Adamovim mostom. Priča se, da je i tu ostavio trag svojeg stopala, ali ga je more ispralo i trag mu umelo. Druga priča opet hoće, da su prvi ljudi bili poslani na Ceylon po njihovu izagnanju iz edena. Adam je tada htio, kažu muhamedovci i Židovi, da se naužije krasnoga vidika, što ga daje ovaj sretan otok, pa se popeo na vrhunac brda, što se zove njegovim imenom. Odatle je promatrao nedogledne krajeve tvrdoga kopna kao i nedohitne obzore Indijskoga oceana. Ljepotni momenat oceana udružen sa onim di-votne Indije, tako ga zanese, da je od radosti poskočio. Iako je bio visok deset metara, to je pri skoku takom silom udario o stijenu, da mu se je stopalo duboko otisnulo o stijeni. Naprotiv tomu tvrde Brahmani, da je to stopalo boga Siva, a budisti kažu, da je to znak »velikoga Bude«. K ovom »božanskom pečatu« planinare poklonici u masama, udaraju čelom o kamen i obasipaju poljupcima »sveti znak«. Oni prezirno gledaju na pogane Evropljane, a osobito Engleze, koji taj »sveti znak« smatraju prostom ižlijebljrenom rupom ili šrapom. O istinitosti otiska Adamova stopala na Adamovu vrhuncu postoje za urođenike nepobitni dokazi. Tako odmah ispod Adamova vrha izvire potok, koji je dozvao u život neki bog, kad je udario palicom po stijeni. Ovaj kao i drugi potoci ne snose u ravnicu šljunak i pijesak; oni odnose prah od rubina, safira i granata. Ovo drago kamenje nijesu drugo no suze nekog boga, što su prokапale iz njegovih očiju, kad vidješe, koliko zloće i nesreće vlada među ljudima.

Cijela trećina sjevernoga dijela Ceylona prekrasna je ravnica. Iz te ravnice diže se osamljeni vis Mihintala, sveti grad Anuradžapura. Na tome se visu zaustavi, kažu Indijci, nazad dvadeset i dva stoljeća. Mahindo, spasitelj Indijaca, kad ono odleti od Hindostana na Ceylon, da propovijeda vjeru Budinu. Na toj božanskoj visi podigoše vjernici veliku pagodu, a na vrh njezin postaviše dragocjeni kamen, vatrene boje, koji je odbijao nadaleko sunčevu svjetlost. Pobožnost je poklonika prema ovome mjestu bila tolika, da je često sav hram bio od krova do podnožja pokriven jasminovim cvijećem. Još više! Neki radža prostre od pagode do ravnice široki, hiljadu i dvije stotine metara dugi sag, da samo po njemu idu vjernici, čisti od nečiste zemlje u ravnici.

Prvi izlet senjske podružnice g. 1922.

A. Vlahović.

Senj

Sigurno je malo društvenih podružnica diljem Hrvatske, koje bi imale tako pogodno područje za izlete kao senjska.

Putujući parobrodom ne dobiva stranac baš jako privlačiv utisak o našoj okolici, kamenitoj i pustoj — ali je zato tim veličanstvenija panorama za onoga, tko dolazi preko Vratnika (698 m. a. p. m.) u Senj.

Slika je po priznanju iskusnih turista vanredna!

Neposredno pred našim očima pružila se »Senjska Draga« (sl. 4), koja nosi u glavnom sve tipične osebine Krša, ali se ipak znatno razlikuje od svoje okoline koliko geološki (jer dolazi Škriljevac, koji je manje propustan od ekolišnih vapnenaca i dolomita pak je stoga vanredno važan za opskrbu vodom grada Senja i okolice, pak porfir — vulkansko čedo!) — tcliko morfološki (bujna vegetacija).

Na krajnjoj zapadnoj tačci »Senjske Drage« smjestio se Senj s Nehajem, preko koga se vidi more i otok Krk. Desno je Vinodolska uvala sa Novim na podnožju, dok se lijevo od Krka postavio otok Prvić zatim Goli i napokon Rab, koji se u horizontu sastaje sa velebitskom bočinom kod Starigrada. Preko svih tih otoka vidi se za povoljna vremena Cres.

Podružnica hrvatskog planin. društva u Senju postoji od g. 1914., a broji do sada stotinu i dvadeset redovitih članova i dvadeset utemeljitelja.

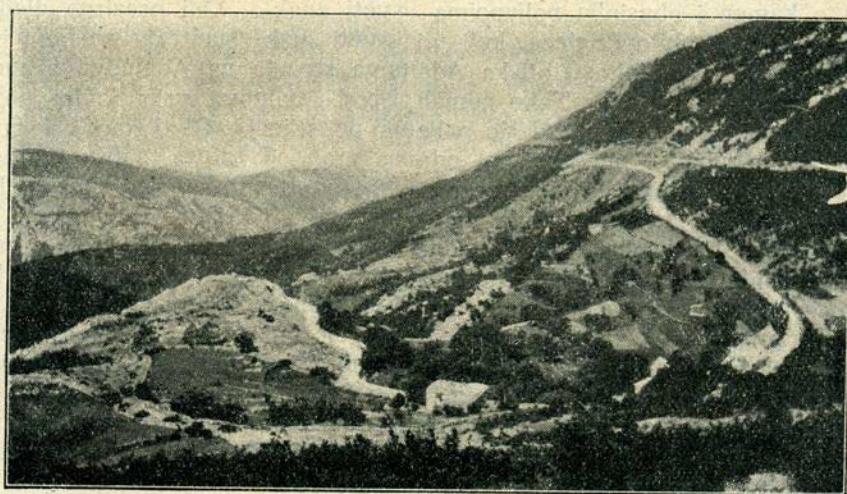
Broj aktivnih članova nije osobito velik, ali će svakome, tko i malo poznaje naše terenske prilike — biti to razumljivo. Zdrava pluća i jake, trenirane noge potrebne su ovdje, da se užije sve ono, čim nas je priroda obdarila.

Prvi ovogodišnji izlet poduzet je na sâm uskrsni ponedjeljak. Razlog zakašnjenja bile su abnormalne klimatske prilike t. j. kasni nastup proljeća. Kod izleta sudjelovala su pod vodstvom g. Franje Krajača ml. — gospoda: Srećko Sukalić, ravn. podružnice Prve hrv. štedionice, Hugo Pagliarini, blagajnik i Franjo Pešut, činovnik istog zavoda. Zatim Zvonko Barbiani, čin. tvor. cigara, Lujo Hreljanović, trg. posl. i Ante Vlahović, pravnik.

Od sv. Križa (5 km od Senja, cestom) krenuli smo kroz t. zv. »Sijaset« i već nakon pola sata uspona promatrali smo lijepu sliku guste šumice ispremiješane sa golim, divljim pećinama Ljubeške kose i Ostra. Za prijatelja prirode zaista rijedak užitak!

U prosjeku pod nama opaža se razorno djelovanje vode, koja je na mjestima isprala zemlju do kamena živca, a na drugom opet kraju nanijela čitave naslage šljunka.

Da se regulira tok bujice — čija je snaga u kišno doba upravo ogromna — postavljene su kamene brane, kojih imade do Senja desetak, a načinjene su od velikih ka-

Sl. 4. Pogled na Sinjsku Dragu.

Foto: J. Poljak.

menih blokova, po švicarskom uzoru. Nakon dosta naporna i strma uspona prispjesmo na stolački platô, koji je izgrađen od pločastih vapnenaca, a odlikuje se vrlo siromašnom vegetacijom, cijela pak slika jasno nam kazuje da smo na pragu dubokog velebitskog krša!

Put sada počinje biti naporan i dosta suhoparan, jer osim pogleda na more — koji je u ostalom ograničen — nema ništa zanimiva. Tek kad smo se uspeli daljnijih stotinu metara, otvara se lijepa perspektiva na čitavu okolicu, a specijalno na medašnja brda »Senjske Drage«: Veljun (889 m ap. vis) sa »Orlovim Gnjiezdom«, pa mjestance Francikovac, štono leži podno Veljuna, a onda dalje »Strmac« tik nad Senjom. Nakon što smo prošli malom bukovom šumicom, zašli smo na kopnenu stranu »Senjskog Bila« i nakon dvadesetak časova našli smo se kod planinarske kućice (kolibe) — cilja našeg izleta. Tri i po sata hoda i evo nas u visini od 1120 m nad morem!

Kućica je sagrađena na »Rujicama«; livadama sjeverno ispod »Jadičeve plani«. (Sl. 5) Sagradena je od kamena, a trudom i troškom braće Krajač i Konrada Nabršniga, poznatih planinara i lovaca. Dakako, da to nije zgrada, koja bi veličinom i udobnošću bila ravna onima po Alpama, gdje je stjecište planinara iz čitavog svijeta, ali je za naše potrebe i prilike posvemo dovoljna i stoga hvalevrijedno djelo.

Nakon odmora od koja tri sata, i nakon što smo uzeli nekoliko fotografskih snimaka — htjeli su neki da posjete najvišji vrhunac »Senjskog Bila« — »Jadičevu planu«

VELIKI KOZJAK. ISTOČNI VRH.

FOTO: DR. I. KRAJAČ.

Q. 1. 1. 1.

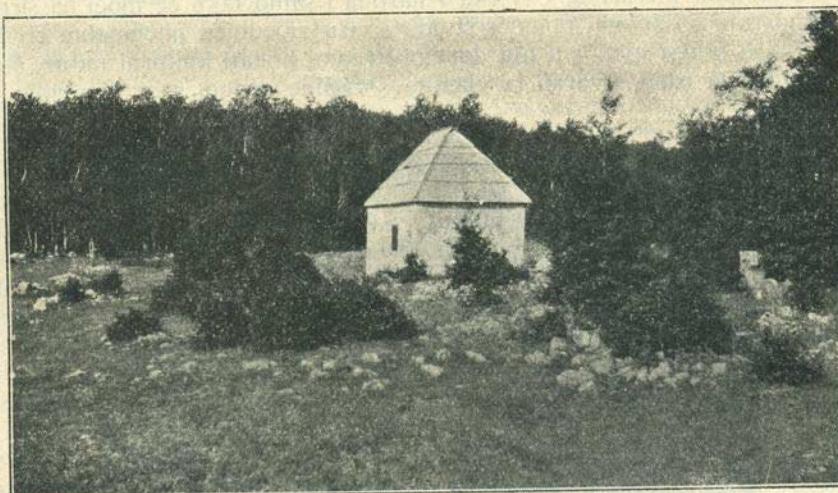
6423 b

(1417 m aps. vis.), ali su od tog nauma odustali budući se obzorje naglo naoblačilo i magla sprječila svaki vidik.

Krenuli smo dakle natrag i to bilom samoga »Senjskog Bila« — putem koji vodi kroz šumu i koji je veoma ugodan tako, da bi sa Vratnika i malo bolji pješak bez osobitog naporu došao do planinarske kolibe, a što je najzanimivije, da se uzduž većeg dijela puta otvara prekrasan vidik na more i Vel. i Malu Kapelu i Liku.

Prije nego ćemo es spustiti prema vratničkome sedlu doprli smo do najviše (1139 m aps. vis.) i ujedno do najzanimivije točke u ovom dijelu »Bila«. Tu nam se pružaju prekrasni vidici desno: visoka lička ravan, na kojoj se jasno vide Žuta Lokva, Brlog i Kompolje te željeznički nasip kod Vrhovina; lijevo: »Senjska Draga«, grad Senj, more i otoci, a nasuprot: »Orlovo Gnjezdo« i Veljun te Klek nad Ogulinom! Drugim riječima: panorama, koju smo opisali na početku samo u znatno većem i raznoličnjem opsegu.

Ovdje se — kako je zgodno primjetio jedan od suputnika — i laičkom oku riješava problem naše bure. Velebit, »Senjsko Bilo« i okolišna brda čine naime granicu između

Sl. 5. Planinarska kuća na Rujicama.

Foto: J. Poljak.

sredozemne i kontinentalne klime. Dok je na jednoj strani primorje sa svojim blagim podnebjjem — na drugoj se strani »Bila« (niti 200 m zračne pruge) stere lička visoravan sa razmijerno niskom temperaturom. Ove se dvije različite temperature nastoje izjednaciti, hladni se zrak — jer je teži — ruši niz obronke prema moru i mi imamo sjeveroistočnjak (buru).

Veličanstveno, a sve tako blizu i s malim troškom skopčano!

Sjevero-zapadnim obronkom »Bila« spustili smo se naglo kroz t. zv. Liskovu dražicu te uz potok »Ovčjak« sišli smo za jedan sat u Sv. Križ (274 m aps. vis.) — polaznu točku izleta!

Za planinare iz daljih krajeva sve je ovo — priznajemo — izvan ruke, obzirom na loše komunikacije, ali je zato trud stostruko naplaćen i što je možda najvažnije: ovim se putem ulazi u sām Velebit, koji je bez sumnje najimpozantniji naš gorski kraj, a koji je od domaćih planinara ipak tako slabo posjećivan.

Planinarska kuća u Prekrižju.

Narodna poslovica kaže »Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača«. Ovu poslovicu úzelo si Hrvatsko Planinarsko Društvo za geslo u svom radu oko proširivanja i učvršćivanja našeg planinarstva. Radeći u tom duhu s uspjehom, uspjelo je HPD da je dne 28. V. o. g. otvorilo svojim članovima novu planinarsku kolibu na Prekrižju iznad Ruđarske Drage u Samoborskoj gori. (Sl. 6.) Otvorenju bili su prisutni zagrebački i jastrebarski

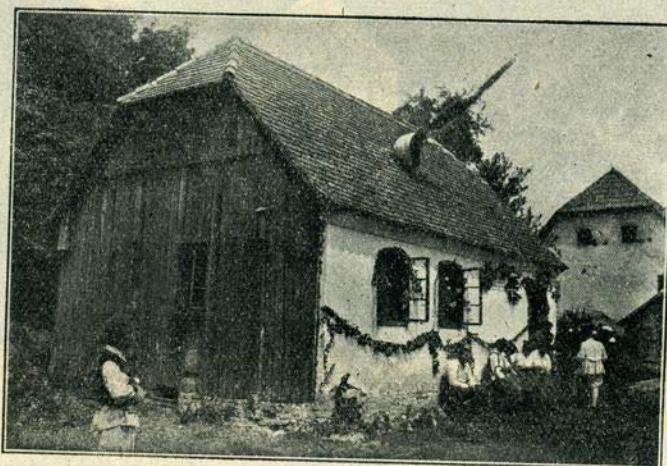
ski planinari. Društveni predsjednik Dr. I. Krajač pozdravio je prisutne planinare, a kuću je otvorio slijedećim govorom:

Iz ljubavi za prirodu, za domaće planine i narodni život — niklo je god. 1874. HPD Ova velika ljubav pojedinaca, naših otaca, rasplamsala se je danas u svjetlu, jaku vatru, postala je živa i djeletvorna.

Misao pojedinaca, naših starih, živi u srcu nas sviju, u srcu djece i unučadi, te je nama — i svim onima, koji nas danas u duhu prate — postala činom.

Za to otvaramo danas ovdje vrata planinarske kolibe HPD u Prekrižju, da ona služi trostrukoj ljubavi: Ljubavi za rodjenu grudu, Ljubavi za svoj narod i ljubavi za veliku božju prirodu.

Mi djeca i unuci naših prvih planinara otvaramo kolibu, jer smo sjeme koje su oni posijali, brižno čuvali i njegovali te ono danas nosi svoje plodove. I naša mladost po uzoru nas, neka kao amanet brižno čuva trudno stečeni stepen svoje narodne kulture i kulturne organizacije, jer samo tako može uopće živjeti i narpredovati. Samo tako će moći živjeti životom dostoјnim kulturnog čovjeka i naroda i samo tako će moći na širokoj a ipak narodnoj nejednostranoj osnovci pomoći stvarati višu zajednicu nacionalne civilizacije Južnih Slavena, i — u korist nje — u nju doprinijeti svoj bogati kulturni miraz, što no su ga naši djedovi stoljećima rada stvarali iz vlastite socijalne snage, a protiv volje neprijateljske drž. vlasti.

Sl. 6. Planinarska kuća na Prekrižju.

Foto: Dr. Z. Prebeg.

Unatoč čednim sredstvima, oslanjajući se samo na svoju unutarnju snagu, a susretljivošću i razumijevanjem našg domaćeg seljaštva uspjelo nam je ovdje, u ovom lijepom kraju postaviti jednu novu polugu za razvoj našeg planinarstva.

Za kojom svrhom idemo?

Planinarenjem želimo razviti tjelesno i duševno zdravlje naših članova i njihovih obitelji.

Želimo stvoriti srdačne veze između našega grada i sela, napose srdačne veze između našeg Zagreba i našeg sela.

Na prvom mjestu želimo odgojno dje ovati.

U selu stvoriti razumijevanje za kulturne potrebe i ciljeve na šeg grada, a grad pozvezati razumijevanjem za selo, za njegov zdravi konzervativam, da svoje ideale gradi na tvrdom domaćem tlu i nepresahnjivoj snazi našeg naroda.

Zato i hrv. seljaci neka upamte: da ova, danas otvorena planinar. koliba ima služiti našem zajedničkom dobru i napretku na podlozi zajedničke nam ljubavi k rođenoj grudi. Starijima stavljam na srce, neka svoje mladje poučavaju i neka paze na njih da sa imovinom HPD-a ovdje postupaju kao sa imovinom svoje crkve, da nam se ne bi protivnici rugali, da smo nesposobni za kulturni napredak i da se ne ponovi naša zajednička sramota, koju smo doživili razaranjem kulturnog hrvatskog spomenika: piramide na Plešivici.

Želimo napose odgojno djelovati i na našu školovanu mladost, našu narodnu uzdanu, na kojoj počiva naša narodna budućnost: da joj na osnovici iskustva nas starijih otvorimo nove puteve gdje će — ne u mraku gradskih kavana — nego u svjetlu sunca, u ljubavi domaće grude i u dodiru sa svojim narodom naći ognjište, na kojem će moći za korist svoju i korist svog naroda zapaliti žižak svojih mладенаčkih snaga pa će stupivši jednom u život nositi u svom srcu najveći zakon: zakon energije, samopouzdanja i ustrajnosti; to najispravnije mjerilo svojih i tujih čina osnovano na prošlosti, životu i idealu svog naroda.

Naša mladost će u iskustvu i vodstvu i vodstvu HPD-a naći oslon da se podignu: slabii, neiskusni, i neizvježbani, a jaki i nagli da k tome steknu ravnovesje opreza i zdravog prosudivanja pogibelji, jedni i drugi: mira i odlučnosti.

U ovim našim domaćim planinama neka nadu veliko domaće igralište za disciplinovanje i razvoj svoje mладенаčke snage u korist svoje domovine i njenih budućih generacija.

Položaj naše, danas otvorene, planinarske kolibe je sretan: U neposrednoj blizini bijelog Zagreba vršit će pojačano svoju kulturnu misiju. Prilaz je povoljan: kako iz Samobora, tako iz Jastrebarskog. Usponi i dnevne partije vladaju nad čitavim ovim gorskim sklopom i svim njegovim prirodnim ljepotama.

Na Plješivicu, zadnji bastijon alpskih ogranača prema kupsko-savskoj ravnici je kratak uspon; na nastavak njene kose, preko sedla Poljanica, na Gaj isto tako, odakle je lagan silaz u selo Prilipje. Samo kratki uspon vodi u sjevernom pravcu na visoki plateau Mrakužićevih livada i dalje najistočniji visoki izdanak ovog gorskog sklopa prema savskoj ravnici t. j. na Oštrec. Na najviši brijeđ ovog sklopa na Japetić vode tri puta: jedan od podno Mrakužićevih livada nad Bijelu Dragu, kamo dolazi i drugi, od Sopotskih mlinova kroz Bijelu Dragu, pa oba zajedno idu kroz gorsku livadu sa bujnom alpinskom florom Kovinjšćicu, preko uvale usponom na Velika Vrata (lipovačka) gdje se sastaju sa trećim putem, koji ide Sopotskom Dragom do Vranovske Drage i Vranovskim Jarkom do Velikih Vrata, odakle dalje istočnim bokom na vrh Japetića.

I ako gorje nije visoko milostiva priroda je razbacala po njem svoje čare:

Sa krajnjeg zapadnog vrha masiva Žitnice, na kojoj stoji Japetić vide se rano za vedra dana dobro: cijele Savinske Alpe, Julske sa Triglavom-Rjovinom i Škrlaticom, te dio Karavanki, Sv. Gera sa cijelom kosom Uskočkih (Žumberačkih) gora, Kranjski Snježnik, Risnjak, Bjelolasica, Klek, dio Senjskog Bila i Sjev. Velebita, Kapela i Gola Plešivica.

Na gorskim livadama pozdravlja nas milovidni sitni encijan. U Sopotama šumi slap, a u Bijeloj, Sopotskoj, Vranjskoj, Lipovačkoj i Rudarskoj Dragi romone potoci.

Izvrsno studeno vrelo iz kamena zove planinare na napitak u Bijelu Dragu, a mnoštvo malih vrela olakšava mu ljetnji put. Naša rođena prošlost udarila je svoje pečate u velikim starim gradinama: Samoborskoj, Okićkoj, Lipovačkoj, a naša sadašnjost podigla je napredna i cvatuća sela i seljačku kulturu podno brijeđova.

Za zimski šport i skijanje je položaj naše kolibe, s obzirom na zagrebačku okolinu, idealan.

Vjerujem da smo otvarajući ovdje planinarsku kolibu udovoljili i jednoj općoj potrebi i učinili jedno kulturno djelo, pa želimo da sjeme, koje smo posijali donese dvostruki plod, i da iz ove kolibe nikne niz planinarskih skloništa i novih podružnica HPD-a širom naše lijepe domovine.

Ovim proglašujem kuću otvorenom, a sve molim da ju zajedničkim silama čuvamo.

Nakon toga otpjevana je »Lijepa naša« a oduševljeni planinari podoše na Japetić, a odavle se razidoše za Zagreb i Jastrebarsko. Tako je svršila svečanost, koja je od velike vrijednosti koliko za HPD toliko i za onaj okoliš, pak se nadamo, da će ovakvim načinom biti planinarima u najskorije vrijeme omogućeno pohadanje planina našeg divnog Gorskog kotara, kao i gordoga Velebita.

Kuća je uredena sa pet prostranih željeznih postelja, koje su proviedne lijepim i čvrstim strunjačama i gunjevima. Oko kuće ima lijep prostor za odmaranje, pak će ista imati osobite vrijednosti i za zimski šport. Predbilježbe za postelje izdaju se u društvenoj poslovnicu, a iznasa za postelju 20 kruna.

Naše slike.

Veliki Kozjak, prekrasni vrh sjev. Velebita opisan je u članku Vel. Kozjak od Dr I. Krajača, str. 18.

Mali Rajinac. Najviši vrh sjev. Velebita (1699 m) divlji i rastrgani kraj, kako je većina vrhunaca diljem našega Velebita. Sam vrhunac M. Rajinca vrlo je rastrgan i ispresjecan dubokim

ponorima i gudurama iznad kojih se dižu okomite stijene bijelih raspucanih vapnenaca.

Naša slika prikazuje sjeverni dio glavice M. Rajinca sa gudurom, pukotinama i raspucanim vapnencima. Sa Rajinca je prekrasan pogled na Velebit, Liku, Vel. i Malu Kapelu, L. Plješivici pak na naše sinje more, gdje se pogled pruža sve do Talijanske obale.

—ak.

Planinarske vijesti.

Sniježnica »Špoljarova Jama pod Širokim vrhom kod Starog Laza. Prigodom ovogodišnjeg Duhovskog izleta na Bijelo-Lasicu posjetila je podružnica HPD Jastrebarsko među inim lijepu Sniježnicu zvanu: »Špoljarova Jama«, koja leži s istočne strane ispod puta pod Širokim vrhom — koji put vodi iz Starog Laza šumom prema Begovom razdolju — nešto preko pol sata hoda od Starog Laza. Sniježnica ležeći gotovo pod samim vrhom je provalila sa tri strane gotovo okomitih stijena, dočim je sa četvrte strane ako i teško, a ono ipak pristupna. Gornji dio do površine joj je širok, a dolnji posve okomiti se suzuje. Ukupna dubina joj može biti kojih 15 do 20 metara. Puna je bila snijega, a odozgo je izgledalo kao da se pod zemljom dalje nastavlja. Domaći ljudi tvrde, da nikada ne prešuši, a nekoji vele, da za vrućeg ljeta ipak znade okopniti. Danas je u dolnjem grlu u njoj deblo od jela pomoću kojega bi se imalo silaziti, ali je istrulo, pa bi se za silazak u donjem dijelu grla morao upotrijebiti konop. Ovakove prirodne ljestve sastojeći od debla sa rašljama zovu u tan.ošnjem kraju »ostrva« ili »soha« te je to jelić ili bukvic odsječen, tako, da se po rašljama može silaziti do snijega.

Dr I. K.

Ski-skлизanje na Senjskom Bili. Poznato je da prvi snijeg na Sjev. Velebitu uključivši Senjsko Bilo zapadne vrlo rano, na samom Sjev. Velebitu obično već prvih dana listopada. Taj snijeg na samom Bili drži sve do konca svibnja, negdje više negdje manje. Ove godine je dr. I. K. sa suprugom dne 4. V. 1922. načinio izlet iz planinarske kolibe na Rujicama na Jadičevu Planu (1417 m) pa je mogao na zapadnim obroncima upotrijebiti skije u dragama, a na istočnim obroncima Jadičeve Plane potpuno počam od vrha pa sve do visine od po prilici 1100 m. Debljina sniježnoga sloja iznosila je pod vrhom do $1\frac{1}{2}$ m, a niže $\frac{1}{2}$ do $\frac{3}{4}$ m, dok je u visini od 1100 m na istočnoj strani prestajao.

Dne 6. V. 1922. pravili su isti, izlet preko Ripišta istočnim obroncima Tuževačkog Bila i sjeveroistočnim obroncima Javorovog Bila preko Kučića do Vrtaljke (pod Konačištem), pa su čitavo to vrijeme izuzevši na otvorenim, suncu izloženim livadama išli po jakom snijegu od $\frac{1}{2}$ do 1 m dubokom.

Prema tomu dok se uz more za lijepog dana može planinar kupati, može nakon uspona od 3 do $3\frac{1}{2}$ sata na kilometre sklizati na skijama, sve do preko polovice svibnja.

Dr I. K.

Vijesti uredništva: U članku ing. Savits-a u prvom broju »Hrvatskog Planinara« potkrala se pogriješka, mjesto »Savezu planinarskih Savjeta« ima stajati: »Savezu planinarskih društava SHS«.

Uredništvo moli sve planinare, da ga potpopmognu raznim člancima i slikama iz svih krajeva naše države. Molim sve slati na uredništvo »Hrv. Planinara« Zagreb, Demetrova ul. 1.

SADRŽAJ: D. J. Krajač: Veliki Kozjak 1620 m. (Str. 18.). Ing. Stjepan Szavits-Nossan: Hrvatska planinarska izložba u Zagrebu 1922. (Str. 18.). J. Poljak: Štirovača. (Str. 22.). Dr. Božo Cejetković: Planine. (Str. 24.). A. Vlahović: Prvi izlet senjske podružnice g. 1922. (Str. 27.). Planinarska kuća u Prekrizju. (Str. 29.). Naše slike opis. (Str. 32.). Društvene vijesti. (Str. 32.).

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu.
Odgovorni urednik: prof. Josip Poljak.

Tisk: Nadbiskupske tiskare u Zagrebu.